

INHOUD

Waarom dit boek niet over mode gaat	11
-------------------------------------	----

DEEL 1. TROOST EN BESCHERMING

Zacht, warm en paars	26
Verhulde schaamte	30
Koop straks maar iets moois voor jezelf	34
Zoek dekking	38
Vort met dat schort	44
Het draagbare gemis	46
De rouwjurk van Mabel	50
Zo mooi mogelijk overleven	52
Alles uit de kast	58
Een kalmerend mantelpakje	62
De kick van koopverslaafden	64

DEEL 2. IDENTITEIT EN EIGENHEID

Juliette maakt het lekker zelf	70
Chic is vooral je-ne-sais-quoi	74
Gemak is een huispak	78
Tableau du mort	80
Nooit droeg Sidi een stropdas	86
Dit is wat ik aan wil	92
Hollands blauw	94
Fascist of piraat	102
De verzameldrift van Ans	106
De headwrap als statement	112
Een habijt is geen kostuum	118
Mag niet van mama	124

DEEL 3. HIËRARCHIE, ROL EN STATUS

De minister met de mooie jurken	128
Een beetje voor joker	134
Stof zijt gij	136
Liever geen hoofddeksel	144
Wie draagt wat in het stadion?	149
De pakken van de premier	154
Niet zo uniform als het lijkt	158
Lap de dresscode aan je rijglaars	162
Eenheid en ondergeschiktheid	166

DEEL 4. TRADITIE, CULTUUR EN HERINNERING

Papa is een held	174
Kente is de rode draad	176
Het onderste boven	180
De tas van mijn oma	186
Terug naar de brandende stad	190
Wegens omstandigheden	198
Ik hád niet eens een verkleedkist	200
Nog steeds dol op opdoffen	202
Kantoorkleren	204
Trots op Staphorst	208

DEEL 5. MAN EN VROUW

Elke dag feest	214
Libidokillers	220
Praktisch en nuttig en prettig	222
De strijd tussen de seksen	226
De kledingruil	232
Ontroerende pantyvoetjes	238
Wespentaille	240
Tussen heilig en hoerig	246
Unbeschreiblich weiblich	248
Jan, Jans en de kinderen	253

DEEL 6. IMAGO

Moslimhipsters	256
De regels van het rockkostuum	262
Checklist voor de trofeevrouw	266
Hé hallo? Ben ik in beeld?	268
Gezien op een platenhoes	278
Fiets 'm erin	282
Je wordt al gauw zo'n type	284
De panterbloes van Nel	290
De Rolls-Royce van de truien	295
Haken en ogen	296
Buikspreekshirts	302
Het grote sneakeralfabet	306

DEEL 7. BROOD, BUSINESS EN HOBBY

Bloggen is big business	316
Kleren zonder gekkigheid	322
De straat als catwalk	326
De mutsen van granny	329
Verkopers van schitterende dromen	332
Typetjes en truien	338
Criminele caps	344
Jurken hebben billen nodig	346
Laat zien wat je hebt	352
De bijbaantjes van Isabel	356
De groene kleren van Monique, Bruno en Lisa	358
Stripverhaal	362
Aan dit boek werkten mee	367
Dankwoord	377
Verantwoording	381

WAAROM DIT BOEK NIET OVER MODE GAAT

Tenzij u dit boek liggend in bad leest, of ergens in een warm en zonnig naturistenparadijs, heeft u iets áán. Dat iets heeft u waarschijnlijk ooit gekocht of misschien wel zelf genaaid of gebreid, en vanmorgen na het douchen weloverwogen aangetrokken.

Zeg nu niet: ik heb zomaar iets aangetrokken. Of: ik denk niet na als ik me aankleed. Ook als u een ratjetoe van vossen draagt omdat u vandaag niemand onder ogen hoeft te komen, dan nog heeft u er een mentale notitie van gemaakt dát u niemand onder ogen hoefde te komen. Zelf tik ik dit stuk in een zwartkatoenen flodderbroek, een oud shirt en een pluizig vest met veel te lange mouwen. De broek en het vest zijn mijn favoriete schrijfkleren, omdat ze nergens knellen en precies warm genoeg zijn. Mijn outfit is derhalve honderd procent functioneel, en nul procent representatief – op de postbode die net aanbelde na hoeft niemand me vandaag zo te zien.

Zodra ik het huis verlaat en me onder de mensen begeef, gaan er allerlei

andere factoren meespelen. Ik peins er niet over om in mijn schrijfkleren de deur uit te gaan. Waarom zou ik ook, als ik door wat ik aantrek kan laten zien wie ik ben: geen gemakzuchtige slons maar een verzorgde welgestelde modieuze West-Europese heteroseksuele vrouw van midden veertig met genoeg zelfvertrouwen om lichaamsvolgende kleding, uitgesproken kleuren en hoge hakken te dragen – maar te behoudend (of chic, zo u wil) om de rok te kort en het decolleté te diep te dragen. En net zoals anderen mijn identiteit kunnen aflezen aan mijn dracht, kan ik aan anderen zien wie zij ongeveer zijn. Ik mag er graag een spelletje van maken als ik 's morgens op het station sta te wachten: op basis van outfits raden welk beroep andere treinreizigers hebben. De jongen met de linnen tas en sokken in zijn sandalen? Student sociale wetenschappen. De vrouw met het donkergrijze mantelpak, de huidkleurige panty en halfhoge pumps? Hostess op een beurs. De man met het blauw-gele pak, pet en fluitje? De conducteur, uiteraard.

Ik zal zeker niet elk beroep goed raden, maar heel ver kan ik er niet naast zitten. Dat iedereen met kleren aan laat zien wie hij of zij is of wil zijn, en dat dracht nauw aansluit bij identiteit, is iets dat ook de wetenschap beaamt. Een hele stoet sociologen van Georg Simmel tot Andy Bennett en een hele bibliotheek vol onderzoeksresultaten hebben het aangetoond. Wat kleren kunnen laten zien is dit: levensfase, seksuele voorkeur, gender, sociale klasse, nationale identiteit, welzijn, etniciteit, religie, politieke voorkeur en persoonlijke interesses – en of dat nog niet complex genoeg is zijn er ook combinaties of overlappings van bovenstaande begrippen mogelijk. Wat kleren voor hun dragers kunnen zijn is al even divers: beschermers, ondersteuners, verleiders, troosters, spreekbuisen, zwaailichten, camouflagenetten, warmhouders of tooien van een rite de passage.

Probeer er eens op te letten, de volgende keer dat u buiten komt. Kleren zijn overal en voortdurend aan het woord. Het jammere is alleen dat ze amper worden gehoord. Buiten de modewereld en de confectiebranche durft bijna niemand hardop toe te geven dat hij ermee bezig is en er belang aan hecht, alsof dat ijdel en oppervlakkig zou zijn. Mannen durven dat nog minder dan vrouwen. Zonde, want kleren beschouwen als bijzaak doet onze tweede huid grandioos tekort. Je kunt er zoveel uit aflezen, zoveel mee zeggen, zoveel plezier van (en om!) hebben. Vandaar dat mijn coauteurs en ik het nodig vonden om een heel boek

te wijden aan de kracht, de zin, de rollen en de lol van kleren. Voor vrouwen én mannen.

Het lastige bij zo'n veelomvattend onderwerp is natuurlijk wel: waar trek je de grens? Bij mode dus allereerst. Dit boek gaat niet over mode, want dat is een heel andere tak van sport. Mijn favoriete tak van sport weliswaar, want als hoofdredacteur van achtereenvolgens *Elle* en *Harper's Bazaar* geld ik als deskundige en praatgrage spreekbuis over alles wat naar mode riekt. Toch willen we juist laten zien dat het belang van kleren het belang van iedereen is, ook als je niet bezig bent met wat hip en hot is. We hebben ook een streep getrokken bij de grenzen van het Nederlandse taalgebied. Verder hebben we kapsels en make-up buiten beschouwing gelaten, anders was dit boek twee keer zo dik geworden. Binnen bovengenoemde grenzen hebben we besloten dat we ons vooral niet in ons hoofd moesten halen dat we ooit volledig konden zijn. Dat we tijdens het maken van het boek steeds weer op nieuwe ideeën kwamen maakte dat wel lastig, maar een mens kan natuurlijk niet aan de gang blijven. En bovendien: als de invallen blijven komen, kunnen we nog altijd kiezen voor een herziene uitgave. Met een appendix. Of een deel twee.

De tweede grote vraag was: hoe gaan we de boel verdelen, zodat het geen onoverzichtelijke potpourri van stukjes wordt? Want zoals hiervoor gezegd spelen kleren een heleboel rollen, maar die overlappen elkaar ook nog eens. De hoofdstukindeling die we maakten baseerden we zowel op de door wetenschappers geformuleerde rollen als op ons eigen buikgevoel, waarbij het lastigst te ontwarren onderscheid toch dat tussen identiteit en imago is. Een voorbeeld: de monoloog van Maarten van Rossem, die louter zwart draagt uit gemakzucht en het geen lor kan schelen wat anderen van zijn kleren vinden, brachten we onder in het hoofdstuk 'identiteit'. Het interview met Frénk van der Linden, die uitlegt dat hij bonte overhemden draagt om gezien te worden, en te worden beschouwd als een kleurrijke, niet saaie man, hebben we in het hoofdstuk 'imago' ingedeeld.

Het is overigens diezelfde Van der Linden die de stelling van de filosofe Carry van Bruggen aanhaalt, dat de mens twee basale driften kent. Als eerste de symbiosedrift: opgaan in de groep, en ten tweede de distinctiedrift: je onderscheiden van anderen, een individu zijn. Waarbij dat laatste meestal als het hoogst haalbare wordt gezien, maar wat kleding betreft – als het afgescheiden individu als

gevolg van 's mensen symbiosedrift dan toch weer een groep volgers aan zijn kont heeft hangen – vaak aan het begin staat van nieuwe zéer symbiotische subculturen. Ik bedoel: er moet ooit iemand zijn geweest die als eerste met een aussie-trainingspak en een kale kop de straat op is gegaan, of met een hanenkam en Dr. Martens, alvorens de gabbers en de punkers drukbevolkte groepen werden.

Voordat het boek echt van start gaat wilde ik toch nog graag even iets uitgebreider uw aandacht. Zie het als een voorprogramma, een opwarmertje waarin ik kort (en af en toe iets langer) uit de doeken doe wat nou precies die hoofdstukthema's inhouden, waar het allemaal vandaan komt, en hoe we het een beetje in perspectief kunnen zien. Dat doe ik juist omdat kleren zo'n slecht en oppervlakkig imago (let wel: imago, en dus niet identiteit!) hebben. In de hoop dat deze inleidingen u een beetje aan het denken zetten over de alomtegenwoordigheid van kleren, over het belang ervan, in alle rangen en standen en door alle eeuwen heen.

1. TROOST EN BESCHERMING

Uitleggen dat kleren ons kunnen beschermen tegen kou, regen, vorst, vallend puin, vuur, kogels, aanvallende ridders, boze Hunnen, hondenbeten, bijensteken, hockeyballen, ebola, enzovoorts, en zo verder, dat zal geen moeite kosten, dat is zo klaar als een klontje. En dat kleren support kunnen bieden, letterlijk, dat zal iedereen die ooit steunkousen heeft gedragen, of een push-up-beha, grif moeten toegeven. Het kan zelfs puur psychologisch werken: bij een test uitgevoerd door de universiteit van Hertfordshire bleek dat proefpersonen die een Superman-shirt droegen zich daadwerkelijk sterker en stoerder voelden dan de proefpersonen die er geen droegen. Zo simpel kan het blijkbaar zijn.

Wat misschien minder evident is, is dat kleding een bijzondere emotionele waarde kan hebben. Heel simpel: toen mijn dochter nog klein was, sliep ze als ik voor mijn werk op reis was met een nachtpon die ik gedragen had, omdat hij nog naar me rook en ik zodoende toch een beetje bij haar was. Datzelfde principe, zij het dat het niet schattig is maar oneindig droevig, geldt voor het verhaal van Frits Woudstra in dit eerste hoofdstuk, die na de zelfdoding van zijn zoon Lucas diens kleren is gaan dragen. Kleren kunnen gemis draaglijker maken, of

alleszins tastbaarder. Stoffen kunnen ook alleen al een troostende werking hebben als ze zacht en warm zijn, zoals het knuffellapje waar veel baby's en peuters niet zonder kunnen, of het vele kasjmier – zo schrijft ze in dit boek – dat Ilonka Leenheer door haar eindeloze ziekbedden heen sleurde. Kleding, en dan vooral nieuwe kleding, kan een mens ook opbeuren als hij verdrietig is. Dat is fysiek meetbaar zelfs, omdat een nieuwe aankoop je de rush met bijbehorende gelukshormonen van een geslaagde jacht kan bezorgen – al kan troostkopen ook uitmonden in koopverslaving en een kast vol kleren waar de kaartjes nog aan hangen.

2. IDENTITEIT EN EIGENHEID

De vraag is even interessant als lastig: wie ben ik? Identiteit valt plechtig te definiëren als de representatie van het individu tegenover de rest van de wereld. Veel identiteiten ontstaan vanuit de wens niet of niet langer bij een reeds bestaande groep te willen horen. Logischerwijs rijst dat verlangen doorgaans in de puberteit, de periode waarin zoete kinderen veranderen in mopperende mutanten die druk bezig zijn een eigen plek en stem in de maatschappij te vinden. De vetkuiven uit de jaren vijftig zetten zich in jeans en leren jekkie's af tegen hun conservatieve vaders met *comb overs*. De hippies protesteerden in losse fladderjurken tegen de stijve naoorlogse moraal, tegen Vietnam en tegen rassen- en sekseongelijkheid. De punkers staken een dikke middelvinger op tegen het establishment en de politiek van de late jaren zeventig.

In dat licht gezien is de meest recentelijk ontstane subcultuur, die van de hipsters, maar een brave club, waarvan de idealen vooral tuinieren en koffiezetten betreffen. De baarden en knotten van de hipsters zijn eerder *image builders* dan uitingen van een nieuwverworven identiteit. Nee, dan de schuimbekkend woedende punkers, die hun lijf en hun kleren als pamflet gebruikten. Elementen uit de doordeweekse kledingkast werden beschilderd met leuzen en symbolen en opnieuw gecombineerd waardoor ze een totaal andere context en betekenis kregen. Schotse ruiten gemixt met fetisjkleding, gescheurde jeans, veiligheidsspelden en kettingen schreeuwden boosheid en frustratie over armoede en werkloosheid. Met piercings, zwarte make-up en hanenkammen werd het heersende schoonheidsideaal omgekieperd. Door voor vrouwen en mannen een vrijwel identieke dresscode te hanteren – beiden droegen zowel *combat boots* als

rokken – werd ook de ideologie van de seksegelijkheid uitgedragen.

Natuurlijk kun je ook een tikje minder boos en politiek geëngageerd je eigenheid ontdekken, koesteren of benadrukken. Door lekker puh alleen maar zwart te dragen, zoals Inez Weski en Maarten van Rossem doen. Door zelf kleding te maken of te vermaken, zoals Juliette André de la Porte en Ans Markus. Door je Marokkaanse of Ethiopische roots te benadrukken in je *foukhia* of *head wrap*. Of je Broekhovense roots, met een huispak van Roy Donders, waarin je de comfortabelste en letterlijk schitterendste vorm van jezelf kunt zijn.

3. HIËRARCHIE, ROL EN STATUS

Laten we wat status betreft beginnen bij de aanvang van de beschaving zoals we haar nu kennen: het roemruchte Romeinse rijk, een uiterst hiërarchische samenleving die bol stond van symbolen en codes. Terwijl in het oude Rome het plebs rondliep in kleren van grauwe, stugge wol of netels, droegen de patriciërs gebleekte katoen of zijde. Een roodpurperen toga was alleen voorbehouden aan koningen of keizers – een simpel gevolg van het feit dat purperrode kleurstof peperduur was. Ook gele kleurstof was nogal kostbaar, en voorbehouden aan deftige getrouwde dames en Vestaalse maagden. Stelt u zich eens voor hoe dat eruitgezien moet hebben in het Colosseum, tijdens een voorstelling. In de vipbox de purperrode hoogste adel met de dames in het geel, op de eerste rij de wit-met-rode magistraten, dan de witte politici en de ruiters, daarachter de iets minder deftige luyden in kleren die getint waren met goedkoper indigo en plantenrood. En helemaal achteraan, staand, het in ongebleekt en ongeverfd grijsbruin uitgedoste klotjesvolk.

De allerrijksten droegen het allerduurste en allernieuwste, en zetten daarmee de trend. Zo was het in het oude Rome, zo was het ook in de Renaissance, waar de Medici – rijk geworden met wolhandel, politiek en bankieren – de grootste *influencers* waren. De Uffizi in Florence hangen vol portretten die tonen hoe rijk versierd de hoge pieten in die tijd gekleed gingen. Hoogtepunt is het schilderij dat Bronzino maakte van Eleonora van Toledo, de vrouw van de groothertog van Toscane. Het gewaad dat ze draagt is geen gewone jurk, maar een stukje couture van de bovenste plank. De ondergrond is zijde met fluweel, versierd met brokaat met daarin geborduurde granaatappels. Die symboliseerden vruchtbaarheid, iets wat bij Eleonora met haar elf kinderen wel snor zat. Ook de